

věřitelé. Práva zástavních věřitelů postihují i pojištěné sumy, které byly vyplaceny za zastavené a ztracené věci. Retenční právo plavce pro mzdu nákladní, hotové vydaje a příspěvek k havarii nepozbývá konkursem své zákonné moci (viz čl. Das öst. Privat-Seerecht od Otty svob. p. z Locella v čas. »Allg. öster. Ger. Zeit.« z r. 1854 č. 23).

Právo zástavní kupecké.

I. Část všeobecná.

Čl. 275 obch. z. ustanovuje, že smlouvy o věcech nemovitých nejsou obchody. Byla-li tedy nemovitost pro pohledávky z obchodů mezi kupci dána co hypotéka, platí o nabytí, realizaci a zániku práva zástavního výhradně předpisy ob. obč. z. Kupecké právo zástavní, jež dle obch. zák. zvláštních výhod požívá, vztahuje se jen na movitost s obmezením, že jen věci v obecném obchodu jsoucí, co ruční zástava dány býti mohou.

II. Zřízení a nabytí kupeckého práva zástavního (čl. 309 obch. z.).

Kupecké právo zástavní vztahuje se jen na obchod; zástavní věřitel a zástavce musí býti kupci a pohledávka, pro niž se zástava dává, musila vzniknouti ze vzájemných obchodů. Zákon obchodní jednáje o zřízení zástavy ruční, mluví o věcech movitých, papírech majiteli svědčících a papírech indossovatelných. Movitostmi rozumí čl. 309 obch. z. všecky věci k zastavení způsobilé, pokud nejsou cennými papíry, ohledně cenných papírů pak rozeznává papíry majiteli svědčící a papíry indossovatelné. K papírům au porteur nabývá se práva zástavního týmž způsobem, jako k ostatním věcem movitým, totiž dle předpisů ob. obč. zák., tedy hmotným neb symbolickým (pokud se arcíť toto připouští) odevzdáním (§§ 451, 452 a 1368 ob. obč. z.); při papírech indossovatelných to o sobě ještě nestačí, nýbrž žádá se, má-li zastavení býti po právu platným, vedle odevzdání i indossace zástavcova. Tím potvrdil zákon jen kupecký obyčej, dle něhož indossovatelné papíry, pokud se mezi kupci pro dluhy obchodní mají v zástavu dáti, ihned se na zástavního věřitele indossují. K předmětům, jež připouštějí hmotné odevzdání, lze i mezi kupci jen tímto práva zástavního nabytí. I zde staň se odevzdání držby totiž odevzdání věci ve schování zástavního věřitele, a jen při věci hromadné, která nedopouští odevzdání z ruky do ruky, lze užití symbolického odevzdání takovými znameními, z nichž každý již při pouhém pohledu na věc sezná, že je tato zastavena (rozh. ze dne 27. března 1879 č. 2357 časop. »Ger. Zeit« r. 1881 č. 10).

III. Realisace kupeckého práva zástavního je různá dle toho, zda právo zástavní bylo zřízeno ústně nebo písemně. Není-li tu písemné úmluvy ohledně realisace práva zástavního, zejména není-li písemně nic o tom ujednáno, zda realisace má se státi za intervence či bez intervence soudní, platí tu předpisy ob. obč. z.; zástavní věřitel musí žalobou svou zástavu pokud se týče pohledávku zástavou zjištěnou k platnosti přivést a na základě rozsudku exekuci dle předpisů ex. ř. vésti (§ 461 o. o. z.). Byla-li však ruční zástava písemně zřízena, nabývá zástavní věřitel zvláštních výhod jemu článkem 310 obch. z. zaručených, v nichž významný moment kupeckého práva zástavního výrazu dochází. Realisace práva zástavního písemně zřízeného má za účel, předpokládajíc, že pohledávka, pro kterou zástava ručí, vznikla ze vzájemných obchodů, spor co možná nejvíce urychlit. Zástavní věřitel nemusí zástavu žalobou k plat-

nosti přivést, obchodní zákon dopravá mu právního dobrodiní ihned exekucí nastupovati, avšak opět s jistými rozdíly:

1. Realisace zástavy za soudní intervence. Zřídil-li kupec kupci pro pohledávku z jednání, jež je na obou stranách obchodem, písemně zástavu ruční, aniž by strany byly zároveň písemně umluvily, že se věřitel ze zástavy hojiti může bez řízení soudního, platí tyto procesní zvláštnosti:

a) Věřitel jest sprostěn pohledávku zástavou pojištěnou žalobou k platnosti přiváděti; odpadá tudíž celé řízení nalézací.

b) Žádost za prodej zástavy podána buď u toho obchodního soudu, kterému by věřitel sám podléhal, kdyby byl žalovaným.

c) Žadatel předlož obchodnímu soudu osvědčení těch okolností, na nichž závisí právo ku prodeji zástavy ve smyslu čl. 310 obch. z. Toto osvědčení záleží

α) v předložení listiny o zastavení věci zřízené,

β) v průkazu o tom, že zástava byla zřízena pro pohledávku z oba-
polných obchodů a

γ) v průkazu dospělosti, tudíž prodlení dlužníkovy.

d) K výkonům prodeje sloužícího k realizaci kupeckého práva zástavního postačí prokázati, že pohledávka, pro kterou se ruční zástava prodává je ve vnitřní souvislosti s příslušným obchodem (rozh. ze dne 29. května 1888 č. 6488 časop. »Ger. Halle« r. 1888 č. 47, »Centr. Bl. f. jur. Praxis r. 1888 č. 500).

Výkon práva věřiteli v čl. 310 obch. z. propůjčeného je tím podmíněn, že právo zástavní bylo písemně zřízeno pro pohledávku ciferně určitou a že nabyto bylo dle předpisů ob. obč. z. (rozh. ze dne 11. dubna 1879 č. 1094, časop. »Ger. Zeit« r. 1880, č. 72 časop. »Jurist. Bl.« r. 1879 č. 21).

e) Ježto čl. 310 obch. z. mluví o »prostředcích osvědčovacích«, stačí tudíž jako vhodné osvědčovací prostředky: korespondence, výtahy z vlastních knih obchodních a pod.

f) Žádost lze vzhledem k všeobecnému sepsání čl. 310 obch. z. podati jak písemně tak ústně (protokolárně) (Norimb. prot. str. 482).

g) Žádost zní, by žadateli bylo povoleno zástavu prodati a se z téže ihned zaplacená učiniti.

h) Soud bez předchozího slyšení dlužníka zkoumá osvědčovací prostředky a pak, jsou-li dostatečnými, povolí dle svého uvážení prodej buď všech zastavených předmětů neb jen některých z nich, pokud shledá, že k uspokojení věřitele postačí. Ovšem připouští se nařízení, by část předmětů byla zcizena, jen tehda, když zástava ruční je tak dílná, že dlužník takovým částečným prodejem neutrpí značnou škodu následkem toho, že zbytek neprodaný pozbude buď zcela neb z velké části své hodnoty. Soudce má tu tím více zájmy dlužníkovy z moci úřední hájiti, ježto dlužník slyšen není a své právo vlastnické chrániti nemůže; v pochybných případech vyžádá si soudce v takovém případě dobrozdání znalců.

i) Zástavní věřitel může žádati předkem za ustanovení roku ku slyšení protivníka, kdežto soud oprávněn není dlužníka z moci úřední obeslati.

j) Byly-li shledány osvědčovací prostředky nedostatečnými, může obchodní soud žadateli doplnění jich naříditi aneb žádost zamítnouti.

k) Žádost se zamítne, nejsou-li předloženými doklady prokázány náležitosti k realizaci zástavy čl. 310 obch. z. žádané. Odkázání na řádný pořad práva se naprosto nepřipouští. (Prot. str. 1336.)

l) Proti výměru soudu obchodního může, jak žadatel, tak i dlužník dle zásad řízení soudního podat stížnost ve lhůtě ve věcech obchodních zkrácené k vyšším instancím s účinkem odkladacím. Třetí osoby, které činí nárok vlastnický k věci zabavené, stěžovati si nemohou, nýbrž mohou dle předpisu ex. ř. žádati za zastavení exekuce a k platnosti přivést své nároky vlastnické.

m) Jakým způsobem má býti prodej vykonán, čl. 310 neustanovuje. Tuto mezeru vyplnil § 47 uv. z. k obch. z., který předpisuje, že prodej má státi se veřejně, že má býti položen jen jediný dražební termín a že má býti ohlášen způsobem pro dražby exekuční obvyklým. Odhad má se předsevzítí jen, když obě strany neb jedna strana na svůj náklad za to žádá. Odhad je pak vyloučen při věcech, jež mají cenu tržní nebo bursovní nebo pozůstávají v soukromých dlužních úpisech. Je otázka, jak naložiti sluší s výtěžkem zejména s případným přebytkem, zdali má býti soudně deponován či zástavnímu věřiteli v prozatímní uschování odevzdán. V norimberské konferenci bylo podotknuto, že tu není žádné závady, proč by neměl výtěžek věřiteli býti vydán, ježto ze znění čl. 310 plyne, že se může zástavní věřitel ze zástavy ihned zaplacen učiniti, a ježto dále vzhledem k zásadě *pretium succedit in locum rei* není žádné příčiny, proč by nemohl věřiteli výtěžek co ekvivalent zástavy býti svěřen. (Prot. str. 475.) Avšak vzhledem k tomu, že vysvitá z § 47 uv. z. k obch. z., že i v případě čl. 310 dlužno užiti všeobecných předpisů o dražbách exekučních a ježto dále při všech soudních dražbách výtěžek soudně se uschovává, slušelo by tvrditi, že i v případě čl. 310 případný výtěžek dražby by soudně deponován býti měl.

n) Věřitel je povinen (pokud to možné) vyrozuměti dlužníka o tom, že prodej byl povolen a vykonán — tudíž že zástava byla již prodána — vhodným způsobem, tedy ústně nebo písemně. (Prot. str. 482.) Toto vyrozumění nenahraňuje dražební edikt, který má zcela jiný účel. Opomenutí tohoto předpisu čl. 310 nepřekáží výkonu prodeje zástavy, věřitel však je práv ze škody povstalé.

o) Ježto návrh na povolení prodeje zástavy je aktem jednostranným od věřitele samého vycházejícím, jemuž soudce, jsou-li zde osvědčovací prostředky, bez dalšího a zejména beze slyšení dlužníka vyhověti musí, jest přirozeno, že předsevzetí prodeje děje se jen na nebezpečí majitele zástavy a že ručení tohoto proti dlužníkovi nepřestává již tím, že soud žádaný prodej povolil. (Prot. str. 475.)

2. Realisace práva zástavního bez přispění (*intervence*) soudu: Byla-li zástava ruční mezi kupci pro pohledávky z obapolných obchodů ústně (Prot. str. 1338) nebo písemně zřízena, avšak buď hned od počátku nebo později písemně (aniž by však formy nějaké třeba bylo; Prot. str. 1338) ujednáno, že si věřitel bez řízení soudního zjednatí může zaplacení, platí tyto předpisy:

a) Předkem dlužno lišiti (jak čl. 311 obch. z. nařizuje), mají-li věci zastavené hodnotu bursovní nebo tržní. V tomto případě může věřitel věc sensálem a kde ho není, úředníkem k dražbám oprávněným dáti z volné ruky prodati; nemá-li však věc cenu bursovní nebo tržní a není-li zde

dohodce neb úředníka k dražbám oprávněného, musí se zástava prodati veřejně. O vykonaném (ne tedy o zamýšleném) prodeji má věřitel dlužníka pod vlastní zodpovědností co nejdříve vyrozuměti. Otázku, kdy je tu cena bursovní a tržní, zodpovídá čl. 353 obch. z., avšak jen ohledně případů pochybných; legální definice zákon obchodní nepodává. Osnova obchodního zákona druhého čtení ustanovovala v čl. 288: »Ve všech případech, kde tento zákoník činí oprávnění neb závazek na tom závislým, že zboží má cenu bursovní neb tržní, žádá se k tomu, by běžná cena neb kurs toho zboží byl určen na místě aneb na místě obchodním pro toto směrodatném dle místních zařízení v tom směru stávajících.« Avšak ve třetím čtení byl článek tento škrtnut s podotknutím, že cena tržní tu je i tehda i když úředně nebo polouředně zaznamenána nebyla a že náhled opáčný je mylným. Cena tržní vyvine se všude tam, kde se s určitým zbožím značnější obchod provozuje, tak že se dá určití cena průměrná. (Prot. str. 4572.) Cenu tržní nechť dokáže ten, kdo se jí dovolává, pokud jej břemeno průvodní postihuje. (Prot. str. 4573).

b) O místě, kde věc má býti prodána, zejména zda v bydlíšti věřitele či dlužníka, čl. 311 rovněž nic bližšího neustanovuje. Někteří tvrdili, že se to určuje obyčejem, praxí (Prot. str. 490); avšak analogickým užitím čl. 310, který dopouští, by věřitel u svého soudu za prodej žádal, docházíme k tomu, že rovněž věřitel je asi oprávněn v případě čl. 311 prodej předsevzítí na místě, kde se jeho obchodní závod nalézá.

3. Realisace práva zástavního veřejnými zastavárnami, úvěrními ústavy neb bankami (čl. 312). Viz o tom čl. Banky.

III. Zákonné právo zástavní.

1. Komisionář má zákonné právo zástavní ke zboží mu do komise danému pro náklady, provisi, zálohy, zápůjčky a vůbec pro všechny pohledávky z běžného účtu (čl. 374 obch. z.); (viz čl. Komisionář);

2. Totéž právo přísluší špeditérovi (čl. 382 obch. z.) (viz čl. Špeditér).

3. Povožník (dopravovatel) má zákonné právo zástavní k nákladu pro všechny pohledávky založené smlouvou nákladní (povožné, skladné, cla) (čl. 409 obch. z.) (viz čl. Dopravnictví). Zákonné právo zástavní komisionáře, špeditera a povozníka rovná se právu zástavnímu smlouvou nabytému (čl. 306 odst. 3 obch. z.).

4. Zástavní právo veřejných skladišť (viz tento čl.).

IV. Realisace práva zástavního v konkursu.

Kupecké právo zástavní a zákonné právo zástavní komisionáře, špeditera a povozníka lze dle čl. 310 a 311 obch. z. i v konkursu týmž způsobem a s týmž účinkem jako mimo konkurs proti dlužníkovi k platnosti přivést. Avšak správce konkursní podstaty budiž vyrozuměn o všem tom, o čem dle obchodního zákona dlužník má býti vyrozuměn. Případný přebytek výtěžku odvede se konkursní podstatě; nárok pro případný schodek třeba u konkursní podstaty k platnosti přivést. Právo zástavní povozníkovi i po odeslání zboží dle čl. 309 obch. z. příslušející lze v konkursu týmž způsobem a s týmž účinkem k platnosti přivést, jak by se to bylo mohlo státi mimo konkurs. Předpisu § 44 uv. z. k obch. z., že má býti správa konkursní podstaty vyrozuměna, sluší i zde šetřiti (§ 44, 45, 46 uv. z. k obch. z. Veřejnému prodeji zastavených věcí, který má se vykonati dle čl. 310 obch. z. proti konkursní podstatě, předcházetí musí k žádosti kon-

kursní podstaty odhad. Náklady takové žádosti za dražbu poukážou se k výplatě z výtěžku dražby (rozh. ze dne 3. listopadu 1885, č. 12.648, časop. »Ger. Halle« z r. 1886 č. 16).

Právo zástavní námezdní.

I. P o j e m.

Jakkoli podstata právních poměrů spadajících v pojem tento objevuje se již v mnohých ustanoveních práva římského (l. 1 *D*) 20 2, l. 24 § 1 *D*) 42 5) a odtud přešla do dnešních soustav právních dílem skrácena, dílem rozšířena, přece výraz »zástavní právo námezdní« jakožto samostatný, přesně určený pojem není znám doposud terminologii právnické. Teprve v novější době stal se pokus formulovati přesněji tento pojem a vytknouti jeho význam poukázáním na právní poměr práce ku vlastnictví. Zástavním právem námezdním označuje se nárok dělníka, mandatáře a jednatele (gestora) na zástavní uspokojení jeho nároku na odměnu (úplatu) za dílo, které jím nebo za jeho intensivní součinnosti bylo vykonáno, přijato, přepracováno nebo spracováno, nebo za výsledek jeho služeb jevící se v příjmech peněz.

Počátky pojmu tohoto shledáváme, jak dotčeno, již ve právu římském, kde jedno usnesení senatu propůjčovalo těm, kdož poskytli úvěr na stavbu, privilegované zástavní právo k opětně vystavěným budovám, a výsadní právo zástavní, které (l. 6 *D*) 20 4) vůbec přiznáno bylo ve prospěch *in rem versionis* za účelem zachování věci nějaké nebo hodnoty její.

V této způsobě příbuzno jest zástavní právo námezdní blízce se specifikací, ježto oba pojmy vycházejí od myšlenky uznání práce jakožto živlu právotvorného a modifikujícího a povznášejí práci za činitele rovnocenného s vlastnictvím.

Specifikace stvoří z práce vlastnictví za náhradu méně cenné látky a vynaložení práce na jisté věci, která není specifikována nebo nežádá se jejího vlastnictví, poskytuje vynikající právo na uspokojení, tedy do jisté míry cenný podíl vlastnický na předmětu, kterýž prací nabyl vlastní své ceny nebo ceny vyšší nebo teprve prací existovati započal.

»Code civile« poskytuje ve čl. 2102 při movitých věcech privilegované právo zástavní: za náklady podniknuté na zachování věci, za kupní cenu nesplacených movitých věcí, jsou-li ještě v držení dlužníkově. Ještě dále, byť i za jistých obmezení, vztahuje se privilegované právo zástavní dle čl. 2103 na nemovitosti; právo to přísluší: prodatelům za splacení ceny kupní; zapůjčitelům, kteří dali kupní cenu zálohou; stavitelům, podnikatelům staveb, zedníkům a jiným dělníkům, kteří stavební práce provedli, opětně zřídili nebo zdokonalili a i těm, kdož tento plat dali pro dělníky zálohou. Původní, jakož i dokončený stav musí být nálezem zjištěn, ježto privilegium má se odnáseti toliko ku hodnotě, které přibýlo. Vlašské právo uznává při věcech movitých výsadní právo za zachování a zdokonalení, avšak toliko jako právo retenční (čl. 1958 č. 7).

§ 547 (I. díl 20 tit.) všeob. prus. práva zemského poskytuje zadržovací právo za pohledávky majitele, které vzešly z nákladu učiněného na prospěch věci, a to proti každému vlastníku, jemuž s držbou dostává se zároveň výhody z tohoto nákladu. § 974 (I. díl 11 tit.) poskytuje toto zadržovací právo speciálně zhotoviteli díla za jeho práci a výlohy, ocitne-li se před odevzdáním věci zákazník v úpadku (konkurse). Ježto právo re-